

üljük, s Petőfi ünnepe válik belőle. Ime, a művészet ihletért fordul ama nagy csatákhoz, s a Bem apó alakját örökíti meg. Mint ahogy akkor a lengyel s a magyar vér együtt ömlött előbb a lengyel s a magyar szabadságsárgát, később általában a szabadságsárgát: most a lengyel s a magyar festők szövetségében általában a művészetet látjuk megittasodni mindazon a szépségen, igazságon és szabadságon, amit azok a nagy napok jelentenek, s ami Bemből és Petőfiből testesül meg. Jan Styka, Vágó Pál és Spányi Béla az erejük javát tették bele ebbe a munkájukba, a Bem-Petőfi körképbe, s míg a Spányi paysageai, a Styka katonái s a Vágó székelyei becsületére válnak ezeknek a komoly tehetségű művészeknek, a nagyszabású csatakép hűsége, levegője, mozgalmassága s megkomponálása a lengyel s a magyar piktorának: az egész kép mintegy kiszalad a kezük alul, tulón a panoráma falán, s egy percze megcsap a nagy idők lehelével s fölemel az örökkévalóságba. A szürke köpenyes kis kalandor s a tollas kalapu fiatal poéta: az örökkévalóságban ők jelentik azokat a mi nagy ideinket.

Ignotus.

Ha Petőfi élne!

Szép időket élünk — ki merné tagadni? Nagyra kész a korunk — ki kételkednék benne? És sokra, kábitó sokra vittük, elannyira, hogy a poétával ma csak verseket csináltunk. Példa rá... de nem mondunk példákat. 1848-ban született egy rimtelen írásdarab, a politikai fogalmazások klasszikus remekműve. Mi kíván a magyar nemzet? Tizenkét száraz tétel az egész, Petőfi Sándor zabolátlan szárnyalása, Jókai Mór ragyogó stílusa teremtetten.

Ma Zsigárdy Gyula tolmácsolja a nemzet érzelmeit a trón szeme előtt. Petőfi ha élne, legfőleg kritikát írhatna róla, mert a politikát ma politikusok csinálják s a poéták legfőleg csak kritizálják.

Avagy nem? Csak azért nincs súlya a poéta szavának a nemzet dolgaiban, mivel gyöngye szavu és taplószívű poétának van csak? Petőfi ha élne, a verse ma is lángostor volna, mint abban a mesebeli korban? Nem Bartha Miklós, hanem Petőfi Sándor dörögne, nem Zsigárdy Gyula, hanem Petőfi tolmácsolná a nemzet érzelmeit a trón számolyánál?

Mit tudjuk mi? A kérdés akaratlanul feltalálódik és mi tovább adjuk iroknak, politikusoknak. Mi lenne Petőfi, ha élne még? Ő, akit halottaiban szentté avattunk, mely helyet foglalna el közöttünk, gyarló, élő porhüvelyében, nem az ifjúság tüzeiben élve, hanem ezüst hajjal, a kor súlya alatt nyögve, a tapasztalat bölcsességében megérlelve?

Nem üres ötlet ez, hiszen minduntalan vetődik föl a kérdés minden magyar emberben. És megadjuk im a feleleteket, mert egy felelet nincs rá. Szólja

nak az írók és a politikusok, akik látták Petőfit és akik fiatal lelkük kegyeletében úgy látják a század legtüze-sebb szívű poétáját, mint a letűnt hőskor legenda alakját. Ha Petőfi élne, milyen volna az élete?

Jókai Mór:

(Jó pár esztendővel ezelőtt szélitben hitték, hogy Petőfi él s hogy a czár a szibériai ölbányákban dolgoztatja. Akkoriban írta Jókai Mór *Phantasmagoria* című versét s abból való ez a részlet is).

Ha vissza jönne!

Ha a híhetlen hír beteljesülne,

Mit visszatérő lelkék elhoznak

Egy más világból,

Hol tűz helyett jégből van a pokol —

Hogy most is él az, aki legnagyobb volt.

S nem alszik ott az,

Emlékelen halom alatt.

Hanem tör ölmet ott a Koliván part

Rettenetes bányáiban.

S aztán a hírek szelletére

Megszállná a fehér czárt valami:

És visszaadná újra őt nekünk

Miként az áldott szultán kincseinket,

A Corvinákat visszaadta,

Viszontorlásul tromfra tromfot:

Harminczket Corvinára »egy« Petőfit?

Az lesz az országzengés, népkialtás,

Ha visszajön! Ha a haza határát

Keresztüllépi. Nem marad virág.

Az mind az ő utjára szórva lesz.

És nem marad szem könyezetlenül.

Folyam lesz könyeinkből. Úszva jön meg.

Vajon milyen alak lesz?

Fehér haja, mellét verő szakáll?

Teherhordástól görnyedt termete.

Ráismerünk? Vagy csak bámuljuk őt?

Egy más világnak megcsodált lakóját?

Ránk ismer-e, kik egykor a szívéhez

Voltunk szívünnélkél növe rokonul?

Vagy elmélázva sorba kérdezi:

»Ki itt e görbehátú ősz?

Ne mondd, az egy levente volt!

Hát az a kopasz idegen?»

»Én, én vagyok! Névem nem ismered?»

»Úgy rémlik ismerem már, nem tudom.»

Vagy tán nyelvünket nem is érti már?

Tenger idő mult; elfeledheté,

Ha senkitől sem hallá azt kiejtve

S csak bámul és nem érti mit beszélünk.

Elémutatjuk költeményeit

S azt kérdi, hogy »mi az?» A czimlapon

Saját arczképe, dőlczeg ifjú fő.

»Ki itt e búske ur? Nem ismerem!»

Vagy tán annyit se mond. Mint annyian,
 Kik hosszú börtönéből megkerültek
 Egyet tanult meg: nem beszélni többé.
 Csak egy van még mire emlékeznek:
 Mit örök hőmezőre bámulás
 S örök sötétje földalatti ének
 Emlékből ki nem törölhetett:
 »Hova tévtek nők és gyermekem?
 Nem látom őket vagy nem ismerem —
 Mutassátok meg, melyik ifju itt
 Az én fiam? Oly rossz már a szemem!
 Tisztes matróna arcok itt körüllem
 Oh szőlőjatek, melyikhez irtam én
 Egy verset? Nem tudom mit! Szó van abban
 Özeget nő fátyoláról, nem tudom mért?
 És aztán megmutatják neki majd
 A szép pázsitos halmokat
 S a két kövön tanítják őt betűzni,
 Mig megtalálja mind a két nevet
 S azt kérdi: »mért tettétek ezt nekem?«
 És kérdi:
 »Számomra nem kész még a harmadik kö?«

*

Vagy tán nem úgy lesz. Szíve megmarad
 A réginek és lelke most is az,
 Mi volt. Azt meg nem törte semmi lánc.
 Lángoszlop, ami volt, annak maradt.
 Daemon, ki a sorssal nem alkuszik.
 Dacozzal kiáltja vissza: »kezdjük újra!«
 S megindul az országban szerteszét,
 Hogy lelkivel beszórja a világot.

*

Az lenne ország zengés, népkialtás!
 Követelné magának minden várost!
 Örök vendége lenne a hazának,
 Kire minden lakásban egy vetett ágy
 És minden asztalnál vár egy üres hely
 És minden szívben egy áldozat-oltár.
 S a dics-toroknak és a lakomáknak
 Nem lenne vége-hossza éveikig.

*

... S a költő tán megannyit végig inná?...
 Vagy a legelsőn fogná a pohárt
 S vágná a felköszöntőnek fejéhez;
 Fülébe ordítván tele torokkal:
 »Hát még mindig csak isztok és beszéltek?
 Csak nyelvetek tanult tornázni meg
 S szóköpködéssel löttök czélba most is?
 Ivásba' és kiáltozásba' hősök!
 Ezt a hazát akarjátok kivívni
 Utóditoknak vagy a másikat?
 Ahonnan én jövők most?
 Ha kell haza, annak nagy ára van:
 S ha elvesz is, azt nektek kell fizetni.
 Hadd csengjen már a kard, nem a pohár!«

S mit szólunk ehhez, »tisztelt társaság!«
 Szakállunkat hosszabbra húzogatva,
 Busan mosolygunk? »A szegény bolond!«
 »Hisz nem csoda, hogy meg van háborodva,
 Hagyjuk futni egy várossal odább.
 S beszéljünk másról!« — mig ő elbusultan
 Könynyekbe törve, keserűn kiált:
 »Ereszszetek ölombányamba vissza!
 Tömjéntek füstje engem éneliit.
 A kén s mélyen füstjét már megszokám.
 Ott jó, barátim! Vissza hadd megyek!«

*

Vagy azt kiáltjuk neki: »menj tehát
 Előre és egy nemzet meggy veled,
 Hogy dobbanásitól megrenget a föld
 S agyaglábáról érczokolossz lehull! —
 Kiáltás hát! — Kezdő reá dalod! —
 — — — — —
 Fölebredék. Rigóm ott a kalitban
 Fűtyülni kezd egy dalt: — »Busul a lengyel!«
 — Csak álom volt mindez. Ne féljete.

Mikszáth Kálmán:

Hogy mi lenne ma Petőfi, ha élne?
 Honfitársai szemében mindenestre kevesebb — mint
 most. Szobra nem állna a Petőfi-téren s verseit még mindig
 nem árulnák egy forintért. A holt poéták kedvesebbek.

Hogy mi lett volna? Hát képviselő. Mi más lehet
 itt az ember? A jó időben megválasztották volna s most
 a rossz időben megbuktatták volna. Az érdemes embe-
 reknél kapósabbak az agilisok.

Világi pozíciója különben aszerint alakul, hogy
 mint képviselő a hét szélsőbalhoz csatlakozik-e annak
 idején — vagy a határozati párthoz?

Ha az előbbiekhöz csatlakozik, akkor ma egy meg-
 hasonlott lelkű, összetört, félig elfelejtett aggastyán, ha
 pedig az utóbbit választja, akkor ő is aligha nem főren-
 dühazi tag, mint sógora Gyulai Pál.

Sőt ha nagy szerencséje van, még talán az aka-
 démiába is bejutott volna.

Herceg Ferencz:

Vagy a fantáziám fogyatékos volta, vagy az élet
 logikájában veletl hitem az oka, hogy őt nem tudom
 hosszú életű embernek elképzelni. A hosszan élő mécses
 nem sziporkázik vakmerően, nem is ragyog vakító fény-
 nyel és nem pazarolja magát olyan rohamosan. Meg
 vagyok róla győződve — ha ilyen kérdésben meggyő-
 ződésről szó lehet — hogy, ha vélellenül el is kerül
 a buta közök-köfje: az a bizonyos villám azért csak
 hamar keresztül fut az élete fáján. Ha az élete és a
 költészete nem olyan, amilyen volt: vágató üstökös,
 szenvedélyes forgószél, halálos szomorúsággal eltelt
 hatnyulad, — akkor ő sem az, aki. Ebben az esetben
 pedig mindegy, hogy ma mint akadémikus, nyugdíjas
 cserepártiszi vagy titkos tanácsos aggal-e »elszáradi
 kossorukat az élet személtébe.«

Eötvös Károly:

Petőfi lelkületé féltelen volt. Az állam, a társadalom és a becsület törvényei közül csak azokat tartotta meg, amelyek önértékéhez szükségesek voltak s önértékét nem nyűgözték.

A negyvenes évek szellemélete alkalmas volt ahhoz, hogy benne az ily lelkület megélni, felnőni, fenséges magasra emelkedni képes legyen.

Az ötvenes évek hivatalos korszaka erre nem volt alkalmas.

A Petőfi-lelkület ily korszakban vagy összetörik, mint a bika a vasuti vonat előtt, vagy elmenekül erdőbe, nádasba, kietlenbe, mint az oroszlan és tigris. Vagy elzüllyk, ahogy Jókai írta le a »Politikai Divatok«-ban.

Mind a három sors szebb és igazabb, mint az, mely a forradalmi hőseket az alkotás békekorszakában éri.

Az igazi forradalmi hős élete akkor teljes és akkor tisztá, ha vagy a csatatéren, vagy az akasztófán, vagy a börtönben vesz el, vagy megőrül.

A hős a hivatalos békeidőn vagy renegát lesz vagy házsártos agg. Rombolnia nem lehet, alkotnia nem tud. Vagy kiállhatatlan hivatali főnök, vagy örökké szid minden élet és minden munkás közfért.

Képzeltető-e Petőfi számára más sors, mint a csatatéri vagy a bitóhalál? Vagy a megőrülés?

Ábrányi Emil:

*Mit lenne most Petőfi, hogy ha élne?
Kedvetlenül nagy mulajáról beszélne,
S ha néha-napján tollat fogni bírna:
Rólunk kegyetlen szatírákat írna!*

*Vagy végre (hetvenhét éves korában)
Benn ülne Kisfaludiak sorában,
Akik közé mindég epedve vágyott...
S lenézné a — Petőfi-Társaságot!*

*Szabad sajtónak ellensége volna,
Király-urakhoz ódákat dalolna,
S azt mondaná, imádván Tisza Pistát:
»Akasztások föl a socialistát!«*

Hentaller Lajos:

Mi lett volna Petőfibiól?

E kérdésre egy régebbi, mástól hallott eszmével felelhetek. Az aradi honvédszobor leleplezésekor több képviselőtársammal néztük, amint az öreg honvédek Klapkához mentek tisztelegni.

— Istenem! mondá egyik barátunk, mégis csak mily jó, hogy kivégezték a tábormozgókat!

Megütközve néztünk rá, azt hittük hirtelen meg-

háborodott.

Ő azonban gúnyos mosollyal folytatá:

— No igen! hiszen most azok is mamelukok lennének!

Kozma Andor:

A kérdés olyan, mellyel tán valamennyiünk lelke mely kíváncsisággal már sokszor foglalkozott. De én sohasem tudtam rá semmiféle okos, komoly feleletet... Mi lenne, ha egyszer a végtelenségbe tovarohanó meteor ami naprendszerünk határain meggondolná magát, visszafordulna s elkezdene a nap körül keringeni, mint a többi csillagok? — Én nem tudom elképzelni, mi lenne akkor. Mindenesetre azt hinném, hogy az a meteor nem is meteor, sohasem is volt meteor, csillag volt az mindig, mint a többi.

Frívól, tréfas feleletet tudnék a Petőfi-kérdésre akármennyit. Hogy a kiadó-üzletek, a politikai pártüzletek s bank-üzletek mint akarnák manapság bérbe venni nagy nevét — az efféle szatirikus gondolat megkísért mindenkit, aki ma él és lát.

Mindent összevéve az a meggyőződés, hogy ha Petőfi életben marad vala, ma a történetünk, az irodalmunk s a képzeletünk egy csodás, tüneményes, féltelen alakkal szegényebb volna.

Szomaházy István:

Mikor Nyáry Albert báró az öreg Petőfit szólásra felhívta, izgatott moraj futott végig a főrendiház karzatán. Petőfi már tudvalevőleg a penzügyi bizottság ülésén is hevesen kikelte a budget javaslát ellen, s különösen a kis-körösi iparisikolának kereskedelmi akadémiává való kibővítése mellett szállt síkra. Petőfi ur ma is az ő ismert szellemében támadta a penzügyi javaslatot. Annál a megjegyzésénél, hogy az iskolákat ki kell venni a papás kezéből, Schlauch Lőrincz hibosra a főrendek hangos derültsége mellett kiáltotta közbe:

— Petőfi ő méltósága, mikor annak idején meg a képviselőház tagja volt, nem így beszélt a kerületbeli papákkal...

Petőfi ur egyéb mondasait nem csafogattuk, — fényesen megtette azt helyettünk Wlassics közsoktatásügyminiszter, aki egy brüllans és ötlekellen gazdag beszédrel törte porogójává ő méltósága érveit. A kultuszminiszter után Zichy Antal és Rudnyánszky József báró csafogatták Petőfi ur kijelentéseit, — hogy a főrendek általános tetszése közt, azt talán mondani is fölösleges. Végül Ribáry József mérte össze fegyverét a Petőfi urval, — hogy diadalmasan és nem kicsinylendő szerencsével, azt a főrendiházi viszonyok minden ismerője bizonyára épp úgy tudja, mint mi.

Petőfi ur az est folyamán a Quarnero gőzhajózársaság igazgatósági ülésén — ahol ő méltósága tudvalevőleg az elnöki tisztet viseli — szóba hozta a budgetet, de az ügy bővebb diskusszióra itt természetesen nem kerülhetett.

Olvasóinkat nem foszthatjuk meg attól a pikáns megjegyzéstől, melyet legifjabb Zichy Nándor tett a Petőfi ur beszéde alól: ő méltósága, a kormány politikáit bírálva, tudvalevőleg így szólott: — Wlassics ő exzellenzanciája azonban még nem csinálta meg az utimót!

Mire legifjabb Zichy Nándor, harsogó derültséggel között így kiáltott föl:

— Az ám, — csakhogy Harkányi Frigyesrel jatszik!

Ez a megjegyzés arra a vidám történetre vonatkozott, melyről sokat beszélték a képviselőház folyosóján. Petőfi ő méltósága ugyanis, a hadtestparancsnok vasárnapi ebéde után, u. n. bikák tarokkot játszott Harkányi Frigyes báróval és Nedeczky Istvánnal. Petőfi, aki né a skizzen és pagánok kivül volt a XXI, XX, XIX, XVIII, XVII, XVI, XV, XIV, XIII és XI-es tarokk, nyugodtan bement a utimót, mire Harkányi Frigyes, kezében a XV, XVI, K, IX, VIII, VII, VI, V, IV és III-as tarokk, bátran megkontrázta ő méltóságát. A Petőfi ur coeur damáját Harkányi báró meglökte a coeur királylty, s az utimót így szerencsésen meghusztolta. A ritka játéknak hamarosan híre szaladt, s így a fiatal Zichy Nándor szellemes megjegyzése lényegesen lerontotta a Petőfi-féle nagy beszéd hatását...

Hazánk elmés croquis-írói valószínűleg e féle intimizmusokat írának a János vitéz költőjéről, ha a segevár csata ejtlen mind-ököre le nem szalad a horizontról a magyar költészet legfényesebb csillaga! Mint kell áldanunk a végtel bőségséget, mely legendát szült a Petőfi homloká köré, a helyett, hogy a mindenapásig poros országgyűlésre engedte volna a hálhatatlan poétát!

Kiss József:

Nem adatott néki ülni őszi fényben
A tölgyek alatt,
Mint ama másik, ki a tölgyek jegyében
Szedett babérokat.

Nyárspolgár-erényről ő soha se zeugelt
A tölgyek alatt,
Nyárspolgár-szemekkel illetni ne merjed
A szent vándorokat!

Ha él, örök isten! királyi palástját
— A tölgyek alatt —
Talán meg is lépik, sárral tele hányják —
Rá példa akad!

De leköppe, lépve, bár nincs pihenése
A tölgyek alatt:
A született király koldusok mezébe
Is király marad.

Rákosi Viktor:

Egy kormánypárti újság írta:

»Weisz Berchtoldnak meggyőző érvekben gazdag beszéde után Petőfi Sándor, a kis-körösi kerület agg képviselője kelt fel, s újra elmondta a párszor elcsépett szélbéli frázisokat, melyeket igazán csak Bessenyei Ferencz, a liberális párt e kifogyhatatlan humoru tagja, tett némileg élvezhetővé szellemes közbeszólásaival, melyeket folytonos derűltség kísért. Az öreg bácsi végre is kijött a flegmájából, s egy durvasággal felelt Bessenyeinek, amire Gajári Géza egy talpraesett rögtönzésben, a liberális párt zajos tetszése közt egy kis leczkét tartott a vén kurucznak a parlamenti illéről. Gajári, a liberális párt e rokonszenves fiatal tagja a mai napot legjobb sikerei közé sorozhatja.«

Papp Dániel:

Petőfit én csak huszonöt esztendőnek tudom elképzelni és egy huszonöt esztendő poéta ugyan milyen? Olyan, amilyenek a kritika fősí. Tehát 1898. márcziusban, így emlékeznek meg a kritika a huszonöt esztendő Petőfiről:

Petőfi lírai költeményei. Annak az irodalmi iránynak, melyet Pósa Lajos kezdett meg és Móra István nem egészen diestelenül folytatott, újabb képviselőjét mutatjuk be Petőfi Sándorban. Állítható róla, hogy mesteret sokban túlszárnyalja. »Lírai költeményei«-t lapozgatván, seholsem találjuk ugyan azt a klasszikus emelkedettségét és formai tökélyt, mely újabb ódaköltőink műsáját jellemzi, de erre nincs is szüksége a Petőfi szűkebb alanyiségának. Petőfi úgy tudjuk, egyszerű és iglyők gyermeke; kora ifjúságát a nép körében töltötte és látköré is csak az intenzivitásban gyarapodhatott. Imitt-amott felharsan ugyan egy-egy kései forradalmi hang, a kor etikai hangulatába belé nem illő, de ez inkább annak tulajdonítható, hogy a szerző hosszabb ideig Szibériában volt politikai fogoly. Kétségtelen tehát csak az, hogy több joggal dalol a rablán-czokról, mint kortársai. Egy másik helytelen vonás is menthető költészetében: a keserűség tudnillik. Ez onnan származhatik, hogy a költőt nem választották meg a Petőfi-társaság

ajelnökének, mert fiatalabb, mint Bartók Lajos. (Ugyanezen okból már Komócsy Idejében is mellőztették.) A keserűséget azonban egészen törölte a költő szerelmi dalaiiban, melyek a magyar líra legjobb alkotásai közé sorozhatók; közvetlenség, mely hangulat és igaz érzés jellemzi ezen kisebb alkotásokat. A költő különben — mint az *Apostol* című bölcselmi költemény is mutatja — az ifjú forrongás korát éli és így még tartózkodunk kell a végleges kritikától. A kötethez előszót írt Jókai Mór és az »Apostol«-ra való tekintettel ez a körülmény legalább is szembetűnik.

(Bud. Szemle.)

Petőfi lírai költeményei. (Einfache Gedichte von Petőfi) nennt sich das prächtig ausgestattete Werk, das soeben im Verlage des Athenäum erschienen ist. Der Verfasser der Gedichte, der in weiten Kreisen bekannte Schriftsteller ultra-rationaler Richtung, Alexander Petőfi, dessen einzelne Gedichte in der trefflichen Übersetzung unseres Landmannes Dr. E. Goldsmith bereits dem deutschen Lesepublikum zugänglich sind, — bietet hier seine Frühlinge-Werte, gemischt mit wahrhaftig schwungvollen Dichtungen der späteren Periode. Er scheint die weniger populäre Richtung der Volks-Poesie eingeschlagen zu haben, die aber trotz der verfeinerten Ansichten moderner Liebhaber, gewiss den richtigen Anflang finden dürfte. Vermöge seiner luxuriösen Ausstattung, kann das Werk (zwar etwas ver spätet) auch als passender Schmuck für den Weihnachtsstisch empfohlen werden.

(Pester Lloyd.)

Szerkesztői üzenet. — Occultus. Miskolcz. — Ha meg akarcz szerezni fiatalabb íantosaink színejeva pengését, legelőször is vegye meg *Endrődi Sándor Kuruczaljai* és a *Petőfi Sándor Lírai költeményei*. Minaképpen egy törő fakadt: kurucz az egyik, kuruczabb a másik. Két ilyen Sándor még nem hagyta el postáink közül a süldőbököt. Még a köntösben is vetekednek, de azt már igazán nem tudni, melyiknek csinosabb a selyemkénykötése. (Boraszem Jankó.)

Bródy Sándor:

Kedves bátyám, a legszebb, a legizgatóbb kérdés ez, a soknál is több válaszom van rá, de egyenesen és józanon nem merek — és amint látja — nem is tudok felelni, hiába gyötörödöm. Engedje meg, kedves bátyám, hogy ama sok novella között, amelyely a *Hét* olvasóinak tartozom, egynek a tárgyát legyen: »Az öreg Petőfi«. Természetes, hogy meg fogom írni hamarosan, amíg ez a rügyfakasztó márcziusi szél fújja a filemben az emlékeztető, a lázító nóákat. Sietni kell, belátom és ígérem is. Meg kell ragadni ezt a dermesztő és kéjes hajnali hangulatot, amely egy idő óta mind erősebb az éjjeli kávéházakban, ahová költők és írók gyűnnek össze, hogy társaságban köszönthessék a reggelt. Petőfi jár most közénk, agyonfáradva, elálmosodva és felizgatva róla beszélgetünk, mintha csak az imént kelt volna föl az asztaltól. Az egyetlen előző, az egyedüli kolléga, akiről senki rosszat nem mond, pedig már elment, ah oly régen elment! De hová, de mikor? Mert én nem hiszek a segesvári szörnyű sirban — és ez a novella, melyre szíves engedelmevel visszatérek. (Szívesen látjuk. Szerk.)